

เจ้าของ
ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ปรึกษา
ศาสตราจารย์ ดร. วิทย์ วิทยาเขต
ศาสตราจารย์ปรีชา ช้างขวัญชื่น
ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. สุนทร ฌ รังมี
รองศาสตราจารย์ ดร. มารค ตามไท

บรรณาธิการ
รองศาสตราจารย์ ดร. สมภาร พรหมทา

กองบรรณาธิการ
รองศาสตราจารย์ ดร. สุวรรณา สถาอานันท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประทุม อังกูรโรหิต
รองศาสตราจารย์ ดร. ไสร์จ้ง หงส์คัลลวรงค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ขาญฉกร์ บุญหนู

ฝ่ายสมาชิก
อรวรรณ สะหาบ
สังเวียน พู่เทือง
สำนักงาน ชั้น ๑๑ อาคารบรมราชกุมารี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
รหัสไปรษณีย์ ๑๐๓๓๐ โทรศัพท์
(๐๒) ๒๑๘๔๖๕๔๔

การส่งข้อเขียน
กองบรรณาธิการยินดีรับพิจารณาข้อเขียน
ทางวิชาการเกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่นบทความ
บทความวิจัย รายงานผลการวิจัย บทความหนังสือ
หรือบทวิจารณ์ข้อเขียนที่เคล็ดพิมพ์ในวารสารพุทธ
ศาสนศึกษา จากนักวิชาการและบุคคลภายนอก
มหาวิทยาลัย ผู้สนใจส่งข้อเขียนกรุณาส่งสำเนา
ข้อเขียนนั้น ๒ ชุด
พร้อมแผ่นบันทึกข้อมูล(ถ้ามี) ถึงบรรณาธิการ

อัตราค่าสมาชิก
๑ ปี ๓ ฉบับ ๖๐ บาท
๒ ปี ๖ ฉบับ ๑๒๐ บาท
๕ ปี ๑๕ ฉบับ ๓๐๐ บาท

สมัครเป็นสมาชิกติดต่อ ดร. ประทุม อังกูรโรหิต
สำนักงานวารสารพุทธศาสนศึกษา ชั้น ๑๑ อาคาร
บรมราชกุมารี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๓๐
หน้าผัดส่งจ่าย ดร.ประทุม อังกูรโรหิต
ไปรษณีย์จุฬาลงกรณ์
จำหน่ายปลีกเล่มละ ๒๐ บาท
ที่ศูนย์พุทธศาสนศึกษา ตามที่อยู่ข้างบน

พิมพ์ที่โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วารสารรายสี่เดือนของศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ISSN 0858-8325 ๑ ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๐

จากบรรณาธิการ

การเปลี่ยนแปลงชีวิตมนุษย์ในทางชีวภาพ ระดับลึก เราชาวพุทธจะรับมืออย่างไร

หลังจากที่มีข่าวแพร่ออกมาทางสื่อมวลชนว่านักวิทยาศาสตร์สามารถ
“โคลน” แกะที่ชื่อคอลลี่ได้ในปี ๑๙๙๗ โลกทั้งโลกก็ทั้งตื่นตระหนกและ
ตื่นเต้นกับข่าวที่ว่านี่ จินตนาการเรื่องการโคลนหรือการทำสำเนา
พันธุกรรมสิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือคนและสัตว์นั้นเป็นเรื่องที่เราได้ยินมานาน
ผ่านนิยายวิทยาศาสตร์ มีหนังสือหลายเรื่องที่สร้างจากจินตนาการที่ว่านี้ หลายคนเมื่อดู
หนังจบ (หนังแนวนี้นี้ที่เก๋าก็น้อยก็คือเรื่อง The Boys from Brazil ส่วนที่ใหม่นั้นมี
มากจนผมไม่ต้องเอ่ยชื่อ) ก็คิดไปเพียงว่านี่คือจินตนาการเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น
แต่ ณ เวลานั้นจินตนาการนั้นได้กลายสภาพจากจินตนาการมาเป็นความจริงแล้ว เมื่อ
โคลนแกะได้ ใครต่อใครก็นึกไปว่าก็ต้องโคลนมนุษย์ได้ เพราะอย่างน้อยเรากับแกะก็

จัดอยู่ในสายพันธุ์ของสัตว์เลี้ยงลูก
ด้วยนมเช่นกัน คงเป็นเพราะเรา
เชื่อว่าข่าวเรื่องโคลลีนั้นแฝง
ความหมายชัดเจนว่าวันเวลาของ
การโคลนมนุษย์ได้ดำเนินมาถึง
แล้วอย่างไม่ต้องสงสัย ประเทศ
มหาอำนาจทางตะวันตกเช่น
อเมริกาจึงมีปฏิกิริยาอย่างทันทีทัน
ควันเกี่ยวกับข่าวนี้ เฉพาะประเทศ
อเมริกานั้น เพียงชั่วข้ามคืน
หลังจากที่มีข่าวการโคลน
แกะโคลลี ประธานาธิบดีก็สั่ง
ประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง คองเกรส และ
ต่อมาได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการ
ทางด้านชีวจริยธรรมขึ้นเพื่อศึกษา
เรื่องนี้พร้อมให้คำตอบว่าประเทศ
อเมริกาจะวางตัวอย่างไรเกี่ยวกับ
เรื่องนี้ โดยให้เวลาคณะทำงาน
เพียง ๓ หรือ ๖ เดือนเท่านั้น (ผม
จำไม่แม่น)

คณะกรรมการที่แต่งตั้งโดย
ประธานาธิบดีอเมริกาชุดที่วันี่มา
จากคณาจารย์ในมหาวิทยาลัย โดย
คัดเลือกเอามาจากสาขาต่างๆที่
คาดว่ามันจะเกี่ยวข้องกับเรื่องการ
โคลนเช่น แพทยศาสตร์ ชีววิทยา
กฎหมาย สังคมวิทยา ศาสน
ศาสตร์ และปรัชญา เป็นต้น
หลังจากศึกษาอย่างเร่งรีบแล้ว
คณะกรรมการชุดนี้ก็จัดทำรายงาน
ออกมา (ซึ่งรายงานที่วันี่ท่าน

ผู้อ่านสามารถดาวน์โหลดได้จากเว็บไซต์ของคณะกรรมการดังกล่าวที่เรียกชื่อว่า
National Bioethics Advisory Commis-sion (NBAC) ท่านผู้อ่านสามารถค้นหาชื่อนี้
จากอินเทอร์เน็ตได้ง่ายๆ) ผมอ่านรายงานนั้นแล้ว เห็นว่าแม้จะเป็นงานที่ทำอย่าง
รีบด่วนเพื่อให้ทันการณ์ แต่ก็เป็งานที่ละเอียด ประณีต อยู่ไม่น้อย ผมนั้นสนใจ
รายงานจากทางด้านศาสนา ซึ่งดูเหมือนว่าคณะกรรมการชุดนี้จะให้ความสำคัญอยู่
มาก เราทราบกันดีว่าในโลกตะวันตกนั้น ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกนั้นเป็น
ปากเสียงที่แข็งขันในทางจริยธรรมมาช้านาน เมื่อนักวิทยาศาสตร์ค้นคว้าทำอะไรก็
ตามแต่ที่กระทบต่อชีวิตมนุษย์มาๆ สำนึกวาดกันก็มักมีปฏิกิริยาต่อประเด็นปัญหา
เหล่านั้นอยู่อย่างต่อเนื่อง ผ่านทีมนักวิชาการของวาติกัน ซึ่งเท่าที่ผมทราบมีทั้งส่วนที่
เป็นนักวิทยาศาสตร์และนักศาสน-ศาสตร์ เมื่อสำนึกวาดกันเป็นปากเสียงที่สำคัญ
เช่นนั้น รัฐก็ต้องให้ความสำคัญแก่การพิจารณาประเด็นเรื่องการโคลนจากแง่มุมของ
ศาสนาเป็นธรรมดา และเท่าที่ผมสังเกตนั้น ดูเหมือนรายงานจากทางศาสนาจะมี
บทบาทมากในรายงานรวมทั้งหมด ในยุโรปนั้น ปฏิกิริยาที่มีต่อเรื่องนี้ก็ดำเนินไป
อย่างเข้มข้น แม้จะไม่ทันทีทันควันอย่างอเมริกา ผลสรุปคือเวลานี้ทั้งอเมริกาและ
ยุโรปเห็นตรงกันว่าการโคลนมนุษย์เป็นสิ่งที่ไม้อาจยอมรับได้ในทางจริยธรรม โปรด
สังเกตนะครับว่า เหตุผลหลักที่โลกตะวันตกไม่ยอมรับการโคลนมนุษย์นั้นคือเหตุผล
ทางด้านจริยธรรม เมื่อเห็นว่าเรื่องนี้รับไม่ได้ในทางจริยธรรมเสียแต่ต้นแล้ว อย่าง
อื่นๆเช่นกฎหมายก็พลอยได้รับผลกระทบตามมาในทางที่ไม่อาจรับได้ ไถ่กันลงมา
เป็นลูกกระนาคเลยทีเดียว

ความก้าวหน้าทางด้านการแพทย์และวิทยาศาสตร์ไม่ว่าจะแขนงใดก็ตามแต่เป็น
เรื่องที่แพร่กระจายไปในโลกได้เร็วมาก อย่างเรื่องการโคลนนั่นหลังจากที่ฝรั่งโคลน
แกะโคลลีได้ นักวิทยาศาสตร์ไทยก็โคลนวัวโคลนควายได้เช่นกัน อนึ่ง การโคลนที่
กระทำต่อสัตว์นั้นดูจะมีปัญหาทางจริยธรรมน้อยมาก หรือไม่มีเลย ด้วย
นักวิทยาศาสตร์ในโลกเห็นพ้องต้องกันว่าการโคลนนี้อาจมีประโยชน์ที่ชัดเจนในบาง
ด้านหากใช้กับสัตว์หรือพืช เช่นโคลนสัตว์หรือพืชที่กำลังสูญพันธุ์ หรือแม้แต่ที่สูญ
พันธุ์ไปแล้ว แต่เราสามารถหาซากที่สามารถเสกเป่าให้มีชีวิตกลับคืนมาได้ผ่านเวท
มนตร์แห่งการโคลนอย่างใดโนเสาร์ในหนังเรื่อง Jurassic Park เป็นต้น นั่นเป็นเรื่อง
ของการโคลนสิ่งอื่นที่ไม่ใช่มนุษย์ ในส่วนของการโคลนมนุษย์นั้น ในแง่
ความสามารถ นักวิทยาศาสตร์ไทยก็ย่อมจะทำได้ไม่ต่างกับนักวิทยาศาสตร์ฝรั่งที่เป็น
ต้นตอของวิทยาการที่วันี่ เมื่อเป็นเช่นนั้น สังคมไทยเราก็ต้องคิดว่าเราจะเอาอย่างไร
กับเรื่องการโคลน ทั้งที่ทำกับมนุษย์และที่ทำกับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ อย่างน้อยกฎหมาย

จากบรรณาธิการ ๑ การเปลี่ยนแปลงชีวิตมนุษย์ในทางชีวภาพระดับลึก เราชาว ๓ พุทธจะรับมืออย่างไร

ของเราก็ต้องบอกว่าทำได้หรือไม่ใช้อย่างไร กฎหมายนี้ว่าไปแล้วก็เป็นเรื่องจำเป็นและต้องรีบช่วยกันคิด เพราะยิ่งโลกตะวันตกมีกฎหมายห้ามโคลนมนุษย์อย่างแข็งขัน ก็ยิ่งเป็นช่องโหว่ให้นักวิทยาศาสตร์ฝรั่งที่ต้องการดำเนินการในเรื่องการโคลนมนุษย์ต่อไป (จะด้วยเหตุผลเรื่องความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์หรือธุรกิจก็ตามแต่) ต้องหันเหมาทางบ้านเราผ่านทางการร่วมมือกับนักวิทยาศาสตร์ไทยหรือสถาบันการศึกษาไทยมากขึ้น การมีกฎหมายหรือมีหลักปฏิบัติที่ชัดเจน อธิบายได้ ก็ย่อมจะเป็นประโยชน์โดยตรง โดยส่วนตัวผมเชื่อว่า ไม่ว่าเราจะชอบหรือไม่ชอบก็ตาม ความจำเป็นจะค่อยๆ บังคับให้เราต้องคิดหามาตรการจัดการกับเรื่องนี้ในรูปแบบของกฎหมายหรืออะไรก็ตามแต่ไม่ช้าไม่นานเลย

การโคลนนั่นเป็นปัญหาจริยธรรมในสายตาฝรั่งเพราะมองจากมุมมองของผู้ที่เชื่อว่ามีพระเจ้า ตามความเชื่อนี้ สรรพสิ่งในจักรวาลมาจากการสร้างสรรค์บันดาลของพระเจ้าทั้งสิ้น คนที่เชื่อในพระเจ้านั้นเขาไม่เชื่อเพียงแต่ว่าพระเจ้าทรงสร้างสิ่งต่างๆ

เท่านั้น แต่เชื่อต่อไปด้วยว่าสิ่งต่างๆ ที่ทรงออกแบบไว้นี้สมบูรณ์ดีแล้ว การดัดแปลงโลกธรรมชาติโดยนักวิทยาศาสตร์นั้นเป็นปรากฏการณ์ที่ผู้นับถือในพระเจ้าเฝ้ามองมาด้วยความเป็นห่วงอยู่เสมอ ในสมัยที่ศาสนาคริสต์เรืองอำนาจอยู่นั้น วิทยาศาสตร์ก็ซบเซา แต่พอหมดยุคของศาสนา วิทยาศาสตร์ก็เจริญรุ่งเรืองมาอย่างที่เราเห็นนี้ พร้อมกับความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วไปวันต่อวันของวิทยาศาสตร์ ผลงานที่สั่นคลอนความรู้สึกของฝ่ายที่เชื่อในพระเจ้าก็ทยอยออกมาอยู่เรื่อยๆ โลกสมัยใหม่ที่เหตุผลคือรากฐานของกฎหมายนั้นอนุญาตให้นักวิทยาศาสตร์ได้ค้นคว้าแสวงหาความรู้ได้อย่างค่อนข้างเสรี ซึ่งหลายสิ่งที่วิทยาศาสตร์มอบให้แก่สังคมก็เป็นประโยชน์ จะอย่างไรก็ตาม ความรู้สึกจากฝ่ายศาสนาที่เห็นว่าวิทยาศาสตร์สามารถก่อกวนทำลายแก่นมนุษย์ชาติได้เสมอนั้นก็เป็นเรื่องที่เรายังไม่ได้นับถือศาสนาแนวนั้นก็สมควรที่จะรับฟัง เพราะการที่สิ่งต่างๆ ในธรรมชาติเป็นอย่างที่เป็นนี้ได้รับการเลือกสรรโดยธรรมชาติเองมาโดยใช้เวลาในการไตร่ตรองที่ยาวนานนับเป็นเวลาหลายล้านปี มนุษย์นั้นมาทีหลังอารยธรรมของเราเพิ่งเกิดเมื่อสักหมื่นปีที่ผ่านมานี้เอง (นี่คิดแบบให้มากเข้าไว้ด้วยซ้ำไป) โลกเป็นอย่างนี้มาก่อนหน้านั้นนานนักหนาแล้ว และหนึ่งในสิ่งที่โลกเป็นมาก่อนหน้านั้นแล้วก็คือสิ่งมีชีวิตหาคะสับทอดเผ่าพันธุ์ก็ต้องอาศัยเพศ แม้จะมียกเว้นบ้างในพืชหรือสัตว์บางชนิด แต่โดยภาพรวม ธรรมชาติเลือกให้สิ่งมีชีวิตออกลูกออกหลานได้ผ่านทางเพศผู้มีเพศเมีย การโคลนนั่นเป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการออกลูกออกหลานของสิ่งมีชีวิตอย่างขนานใหญ่ อาจกล่าวได้ว่าที่โลกตะวันตกมีปฏิกิริยาต่อการโคลนมนุษย์อย่างรุนแรงเช่นนี้ส่วนหนึ่งควรพิจารณาว่าเป็นผลสะสมของความไม่พอใจแก่มหาวิกฤตของผู้ที่เชื่อในศาสนาที่เห็นว่า “เท่าที่ผ่านมา พวกเรายอมให้ท่านนักวิทยาศาสตร์ทั้งหลายดัดแปลงธรรมชาติไปมากพอแล้ว แม้เราไม่เห็นด้วยแต่ก็พออนุโลมได้” เนื่องจากเห็นว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับที่ไม่ลงลึกถึงแก่นข้างใน แต่คราวนี้เราไม่อาจยอมได้ เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างชนิดที่เรียกว่าถึงรากถึงโคน”

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยและในประเทศเพื่อนบ้านไม่ว่าจะเป็นเถรวาทหรือมหานิกายต่างจากศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกตรงที่เราไม่มีศูนย์กลางของความเชื่อทางศาสนาที่ทำหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับปัญหาทางจริยธรรมที่ใหญ่ๆ ในโลก แม้ว่าเราจะมีคณะสงฆ์และมีหน่วยงานที่ดูแลคณะสงฆ์ในทำนองรัฐบาลของพระกล่าวถึงมหาเถรสมาคมก็ตาม แต่หน่วยงานเหล่านี้ก็ไม่ได้ (และไม่เคย) มีบทบาทในทำนองเดียวกับสำนักวาติกัน การที่สังคมพุทธเรามีจิตสำนึกนี้อาจพิจารณาว่าเป็นจุดอ่อนหรือจุดแข็งก็ได้ ที่ว่าเป็นจุดอ่อนก็คืออาจมีคนเห็นว่าคณะสงฆ์สงฆ์

โดยมหาเถรสมาคมดูจะไม่มีความเห็นแก่ปัญหาในทางทำให้ความเห็นแก่ปัญหาจริยธรรมในโลกสมัยใหม่ ซึ่งความเห็นในทำนองนี้อาจเลยไปถึงขั้นหมกมุ่นกับคณะสงฆ์ก็ได้ แต่ถ้ามองในทางดี การที่คณะสงฆ์ไม่แสดงตนว่าเป็นผู้ผูกขาดความเชื่อทางศาสนาแต่เพียงผู้เดียวนั้นก็ยังผลให้ชาวพุทธคนใดก็ได้ที่สนใจจะศึกษาปัญหาเหล่านี้จากแง่มุมของพุทธธรรมสามารถกระทำได้อย่างเสรี ผมนั้นเลือกที่จะมองอย่างหลัง คือมองว่าปัญหาจริยธรรมในโลกสมัยใหม่อย่างเช่นการโคลนมนุษย์นี้น่าจะเป็นหนึ่งในจำนวนปัญหาประเภทที่คณะสงฆ์ไทยที่อยู่ในโลกที่ปิดอาจไม่เหมาะที่จะให้ความเห็นเราอย่าลืมนะครับว่าพระสงฆ์นั้นในด้านหนึ่งท่านต้องอยู่ในโลกของพระธรรมอันเป็นโลกที่ปิดไม่อย่างนั้นชีวิตสมณะของท่านจะไม่สงบและงาม แต่กระนั้นเราก็มีชาวพุทธที่เป็นคฤหัสถ์ครองเรือนที่อยู่ในโลกอันไม่ปิด คฤหัสถ์เหล่านี้ที่เราเรียกว่านักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา (ซึ่งอาจเป็นอดีตพระสงฆ์หรือไม่ก็ได้) นั้นน่าจะเป็นผู้ที่เหมาะสมที่สุดที่จะให้ความเห็นแก่ปัญหาจริยธรรมทางสังคมที่ต้องการ

ความรู้ทางโลกและต้องการการให้ความเห็นในเรื่องที่ “อ่อนไหวทางพระธรรมวินัยสำหรับพระสงฆ์” พระนั้นเราไปตามท่านไม่ได้ดอกครับว่า “พระคุณเจ้าคิดอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องโทษประหารชีวิต” เพราะแม้จะเป็นคำถามเรื่องหลักการ แต่พระคุณเจ้าท่านอาจรู้สึกรู้ว่าความเห็นของท่านที่ให้ไปตามหลักวิชานั้นอาจแปรผลให้เกิดการตายของคนก็ได้ ซึ่งหากเป็นอย่างนั้นก็จะเป็นเรื่องที่หมิ่นเหม่ต่ออาบัติหนักคือปาราชิกข้อว่าด้วยการฆ่ามนุษย์ที่ท่านได้รวมเอาการให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการทำให้ตายไว้ด้วยสรุปคือชาวพุทธที่เป็นคฤหัสถ์น่าจะเหมาะกว่าที่จะให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยมีพระสงฆ์เป็นหลักให้ในทางวิชาการ ผมนั้นเชื่ออย่างไรเสียพระท่านก็อยู่ใกล้พระศาสนามากกว่าเรา ท่านจึงเหมาะจะเป็นผู้ให้หลักการในทางพระธรรมคำสอน เสร็จแล้วเราที่เป็นคฤหัสถ์ก็เสนอหลักการนั้นต่อไป ในกรณีที่นักวิชาการคฤหัสถ์บางท่านที่ดูเหมือนจะไม่ต้องการหลักการจากพระสงฆ์เท่าใดนักเพราะท่านเองก็เป็นผู้รับผิดชอบพระสงฆ์เองก็ยอมรับไม่ได้หมายความว่าท่านจะไม่ต้องพึ่งพาสติปัญญาของคณะสงฆ์ ผมเชื่อว่าน่าจะมีบางมิติของปัญหาทางจริยธรรมที่ใช้เพียงความคิดเท่านั้นก็อาจไม่พอ ประสพการณ์ในทางจิตวิญญาณระดับลึกอาจมีส่วนช่วยมากในการให้ความเห็นต่อทางออกสำหรับปัญหาประเภทนี้ ในแง่นี้ประสพการณ์ในการปฏิบัติธรรมของพระคุณเจ้าก็เป็นหลักให้แก่เราอยู่ดี แม้ว่าท่านจะอยู่ในโลกที่ปิดอันได้แก่อารามนั้นก็ตาม

ระหว่างปี ๒๕๔๗-๔๘ ผมได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติให้ทำวิจัยเรื่องหนึ่งชื่อ “การโคลนมนุษย์และวิจัยเซลล์ต้นแบบ ทศนะของพุทธศาสนา” (Human Cloning and Stem Cell Research: The Buddhist Perspective) จุดประสงค์หลักของงานวิจัยที่กล่าวนี้ก็คือพิจารณาปัญหาสองเรื่องคือ (๑) การโคลนมนุษย์ (๒) การใช้เซลล์ต้นแบบจากตัวอ่อนมนุษย์เพื่อประโยชน์ทางการแพทย์และการวิจัยในทางวิทยาศาสตร์ โดยตั้งโจทย์หลักไว้ว่าพระพุทธศาสนาจะให้ทัศนะเกี่ยวกับประเด็นปัญหาสองเรื่องนี้อย่างไร งานดำเนินมาตามลำดับ มีความก้าวหน้าตามลำดับ ระหว่างที่งานดำเนินอยู่นั้น ผมมีโอกาสได้นำเอาข้อค้นพบ (เบื้องต้น คือยังไม่สรุปลงตัว สามารถปรับเปลี่ยนได้) ไปเสนอในที่ประชุมทางวิชาการในหมู่นักวิชาการที่สนใจปัญหาที่ว่านี้ที่ยุโรปสองครั้ง ครั้งหนึ่งที่เยอรมัน อีกครั้งที่สเปน ไม่นับที่เสนอที่เมืองไทยที่ดูเหมือนจะสองหรือสามครั้ง สิ่งที่ผมสังเกตจากวงสัมมนาเล็กๆในยุโรปคือ แนวคิดของพระพุทธศาสนา (ตามความเข้าใจของผม) เกี่ยวกับเรื่องการโคลนมนุษย์และการใช้ประโยชน์ทางการแพทย์และวิทยาศาสตร์จากตัวอ่อนมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่เพื่อนพ้องนักวิชาการฝรั่งเหล่านี้เห็นว่ามีค่าอ่อนโยนละมุน

จากบรรณาธิการ ๑ การเปลี่ยนแปลงชีวิตมนุษย์ในทางชีวภาพระดับลึก เราชาว ๕ พุทธจะรับมืออย่างไร

ละม่อมมากกว่าแนวคิดของศาสนาในบ้านเมืองของคน (อันได้แก่ศาสนาคริสต์อย่างคาทอลิก) หลายอย่างพระพุทธศาสนาอาจเห็นไม่ต่างจากศาสนาอื่น เช่น เห็นว่าตัวอ่อนมนุษย์นั้นเป็นคนแล้วตั้งแต่วินาทีแรกที่ปฏิสนธิ ดังนั้นการใช้เขาเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์และอื่นๆซึ่งยังผลให้เขาต้องจบชีวิตนั้นพระพุทธศาสนาย่อมจะถือว่าเป็นการฆ่าคน จะอย่างไรก็ตาม หลักจริยธรรมในพระพุทธศาสนาตามความเข้าใจของผม นั้นมี “หลักการใช้จริยธรรม” ที่สอนให้เราพิจารณาเงื่อนไขต่างๆที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุดและรอบคอบที่สุด หลักการนี้ทำให้บางปราชญ์ที่อธิบายได้ว่าจำเป็นแก่สังคม อย่างน้อยก็ในช่วงเวลาหนึ่ง แม้จะไม่ตลอดไป (เช่นการมีกองทัพ มีโทษประหารชีวิต เป็นต้น) เป็นสิ่งที่จริยธรรมของพระพุทธศาสนา “รับได้” คือแม้เห็นว่าเป็นบาปตามคำสอนของพระพุทธศาสนา แต่ก็ยอมให้มีบาปเช่นนี้ในสังคมพุทธ โดยคณะสงฆ์จะไม่แสดงการคัดค้านหรือคัดค้านเพื่อให้ยกเลิก ในเรื่องการโคลนมนุษย์และวิจัยเซลล์ต้นแบบ ผมก็ได้ใช้หลักการอันนี้ร่วมด้วยกับหลักการอื่นๆในการศึกษา

งานวิจัยนั้นกระทำเสร็จสิ้นแล้ว ผมส่งรายงานให้แก่ท่านที่ให้ทุนคือสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติแล้ว เมื่อถึงระยะให้สัมภาษณ์ใดๆที่ยังค้างอยู่ในใจเกี่ยวกับงานวิจัยนั้นแล้ว ผมก็เอาต้นฉบับมาอ่านใหม่ และตกตะลึงอะไรลงไปเล็กน้อยเพื่อความสมบูรณ์มากขึ้นแล้วตัดเอาภาคที่ว่าด้วยการโคลนมนุษย์มาตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารของเราตามที่เห็นนี้ ก่อนหน้านี้ราวสองปี ผมได้รับการติดต่อจากบรรณาธิการวารสารที่ชื่อ *Polylog* อันเป็นวารสารทางวิชาการที่ตีพิมพ์บทความวิจัยทางด้านปรัชญา จริยศาสตร์ และวัฒนธรรมทางความคิด โดยตีพิมพ์เป็นภาษาหลักๆของยุโรปคืออังกฤษ เยอรมัน และสเปน เป็นต้น บรรณาธิการขอให้ผมเขียนทัศนะของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการวิจัยทางด้านพันธุศาสตร์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ผมเลยเขียนบทความชื่อ *Buddhism and Human Genetic Research* ไปให้ เป็นบทความขนาดยาว บทความนี้ได้ลงพิมพ์ในวารสารนั้นในปี 2005 โดยนอกจากฉบับภาษาอังกฤษที่ผมเขียน กองบรรณาธิการได้จัดการแปลบทความนั้นเป็นภาษาสเปนตีพิมพ์คู่กันด้วยเพื่อให้ชาวยุโรปที่ใช้ภาษาสเปนได้อ่าน เนื้อหาจำนวนหนึ่งที่ผมเขียนลงในบทความนั้นก็ เป็นผลมาจากการทำวิจัยตามที่กล่าวข้างต้น ซึ่งเมื่อสรุปความแล้ว สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติที่ให้ทุนผมสมควรได้รับความขอบคุณจากเรา เพราะด้วยทุนที่ได้รับจากหน่วยงานของรัฐที่มีอายุยาวนานนี้ ผมจึงได้มีโอกาสศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังเพื่อเอามาตอบปัญหาเรื่องการโคลนมนุษย์ การวิจัยเซลล์ต้นแบบ และเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ผมเชื่อว่าสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติย่อมต้องอนุโมทนาที่เห็นผลงานจากการให้ทุนของตนเป็นมรรคเป็นผล ในแง่ที่เป็นงานวิจัยหรือบทความวิจัยที่ตีพิมพ์ให้สาธารณชนอ่าน อย่างเช่นที่ปรากฏในวารสารของเรา หรือที่ปรากฏในที่อื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศ

แม้ว่างานวิจัยนี้จะทำเสร็จแล้ว แต่ก็เหมือนงานชิ้นก่อนๆที่ผมจะรู้สึกว่ายังมีอะไรที่บกพร่องที่สมควรปรับให้ดีขึ้นเมื่อลงมือทำงานชิ้นใหม่ ในโลกแห่งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปัญหาใหม่ๆในทางจริยธรรมจะคืบคลานเข้ามาให้เราต้องคอยแก้ อยู่เสมอ มองจากมุมนี้ภารกิจของเราชาวพุทธในแง่ที่จะต้องให้ความเห็นต่อปัญหาจริยธรรมใหม่ๆก็ไม่วันจบสิ้น ศาสนานั้นสำหรับผมเป็นเรื่องที่จะเป็นอย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาของผู้ที่นับถือศาสนานั้น ผมเองเวลาที่อ่านเอกสารของสำนักวาติกันที่ให้ความเห็นแก่ปัญหาทางจริยธรรมต่างๆแล้วมาอ่านไบเบิลเพื่อเปรียบเทียบ บางครั้งก็พบว่าจากคำสอนของพระเยซูในไบเบิลนั้นเราไม่จำเป็นต้องตีความอย่างสำนักวาติกันก็ได้ ผมมีข้อสังเกตว่าการตีความยิ่งกระทำในนามของสถาบันมากเท่าใด โอกาสที่การตีความนั้นจะละมุนละม่อมก็ยากมากเท่านั้น เห็นจะเป็นเพราะศาสนา

คริสต์นิกายโรมันคาทอลิกโดยการนำของสำนักวาติกันมีความเป็นสถาบันสูง ความเห็นต่างๆ ที่ออกมาในนามของวาติกันจึงดูแข็งๆ ห้วนๆ และความเห็นที่แข็งๆ ห้วนๆ เช่นนี้ก็มีผลเล็กน้อยไม่ได้ที่จะปะทะกับคนโน้นคนนี้ในโลกอยู่เสมอ ดังกรณีของกาลิเลโอเป็นต้น ยิ่งหากศาสนจักรมีอำนาจมากและใช้อำนาจนั้นบีบบังคับคนอื่นให้เข้าใจและยอมรับศาสนาตามที่ตนตีความ ศาสนจักรในรูปของสถาบันนั่นเองที่กลับจะเป็นผู้ทำลายความงดงามและลึกซึ้งของศาสนาเสียเอง

ศาสนากับวิทยาศาสตร์นั้นมิใช่ว่าจะถกเถียงอยู่เรื่องหนึ่งตามความเห็นของผมคือ ความเห็นที่สองฝ่ายนี้มีต่อชีวิตส่วนที่เป็นรูปกาย วิทยาศาสตร์นั้นเห็นไปอย่างสุดโต่ง (ตามสำนวนของพระพุทธศาสนา) ว่าชีวิตก็มีเพียงกายนี้เท่านั้นแหละ ความคิดมาจากสมอง ใจก็คือการทำงานของสมอง ส่วนศาสนานั้นเนื่องจากเชื่อว่ากายไม่ใช่แก่นสารของชีวิต วิญญาณ อาตมมัน หรือจิตต่างหากที่เป็นแก่นสารของความเป็นตัวเรา เมื่อเห็นเช่นนั้น ผู้ที่เชื่อถือศาสนาหรือปราชญ์ทางศาสนา ก็มักพิจารณาชีวิตอย่างสุดโต่งไปอีก

ข้างว่า กายไม่สำคัญเลย วิทยาศาสตร์ที่เล่นเรื่องกายก็เล่นเรื่องเปลือกนอกของชีวิต ความเข้าใจอันสุดโต่งสองข้างนี้ผมคิดว่าเป็นเรื่องที่สมควรได้รับการตะล่อมให้เข้าหากัน ผมเองนั้นหลายปีมานี้สนใจการอธิบายพระพุทธศาสนาอย่างที่ท่านพุทธทาสและอาจารย์ถิรฤทธิ์ ปราโมชท่านกระทำ ฝากท่านผู้อ่านไปหาหนังสือของท่านอาจารย์ถิรฤทธิ์เรื่อง “ห้วงมรรคผล” และเรื่อง “ชุมนุมเรื่องยาว” ของท่านพุทธทาสมาอ่าน ในเล่มของท่านพุทธทาสนั้นขอให้อ่านบทความขนาดยาวที่ชื่อ “ปมเชื่อง” (ซึ่งเราเคยเอามาตีพิมพ์ในวารสารพุทธศาสนศึกษาเล่มเก่าๆ) สองท่านนี้ไม่ได้มองกายว่าเป็นเรื่องเปลือกนอก แต่มองว่าสิ่งนี้ซ่อนความเร้นลับอะไรเอาไว้มาก ซึ่งหากพิจารณาให้ดีจะเห็นว่าเกี่ยวข้องกับใจของเราอย่างแยกไม่ออก สิ่งที่พระพุทธศาสนาเรียกว่าราคะนั้นมีความหมายย่อยอย่างหนึ่งคือเป็นความรู้สึกทางเพศ เราตอนเป็นเด็กนั้นไม่สนใจเพศตรงกันข้าม ราคส่วนนี้มาปรากฏขึ้นเมื่อเราเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้วเท่านั้น นี่ก็แปลว่ากิเลสที่พระพุทธศาสนาสอนนั้นบางส่วนเกี่ยวข้องกับความรักหรือไม่พร้อมของกาย นักวิทยาศาสตร์บางส่วนนั้นเชื่อว่าสัญชาตญาณในการสืบเผ่าพันธุ์ของคนในสิ่งมีชีวิตนั้นเป็นสัญชาตญาณที่รุนแรงที่สุด และไม่มีใครเอาชนะสิ่งนี้ได้ ท่านพุทธทาสเคยเล่าในการบรรยายครั้งหนึ่งของท่านว่า ที่สวนโมกขมณีดินขนุนอยู่ต้นหนึ่งปลูกมานานแล้วก็ไม่ออกลูก โยมที่มาวัดคนหนึ่งแนะนำท่านว่า “หลวงพ่อกุศลไปสุมนสิการ รับ ประเดี๋ยวมันก็ตกลูก” ว่าแล้วโยมคนนั้นก็จัดการให้ท่านผ่านไปเดือนสองเดือน ขนุนต้นนั้นก็ออกลูกมาจำนวนมาก ภายหลังท่านพุทธทาสมานั่งนึกก็นึกออกว่า เมื่อถูกไฟสุมน ต้นขนุนนั้นมันคิดว่า “คราวนี้ลูกคงตายแน่ๆ” เมื่อเข้าใจว่าตนอยู่หมิ่นเหม่ต่อความตาย สัญชาตญาณในการสืบทอดเผ่าพันธุ์ที่เคยได้รับการคัดค้านมาก่อนหน้านี้ก็ยื่นคำขาดว่าจะคัดค้านต่อไปไม่ได้แล้วนะ นี่ก็คือที่มาของการออกลูกของขนุนต้นนั้น

การโคลนมนุษย์นั้นว่าไปแล้วก็เกี่ยวข้องกับสัญชาตญาณในการสืบทอดเผ่าพันธุ์ของมนุษย์อย่างแยกไม่ออก ผมเคยพูดในการสัมมนาเรื่องการโคลนมนุษย์นี้ครั้งหนึ่งว่า สำหรับผม การโคลนคงไม่ใช่วิถีที่แพร่หลาย มนุษย์คงเลือกใช้วิธีการนี้ในกรณีเฉพาะบางอย่าง เพราะวิธีนี้ไม่สนุก ไม่เหมือนวิถีปกติที่ธรรมชาติได้สร้างให้โดยอาศัยความสนุกเป็นรางวัลเพื่อจูงใจเราให้ทำสำเนาตนเองไว้ สรุปคือธรรมชาติจะยังเป็นนายเราต่อไป แม้เราจะพยายามหลบหลีกหรือเอาชนะธรรมชาติและสำเร็จมาในหลายเรื่องแล้วก็ตาม ๑